

LBRIS

We know
books

Valerian Cioclei

Manual de criminologie

Ediția 12

- revizuită și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2026

Cuprins

Prefață.....	IX
Abrevieri.....	XI
Introducere.....	1
Destinația și cadrul lucrării	1
Problematika lucrării	2
Planul general.....	2
PARTEA I. CERCETAREA CRIMINOLOGICĂ.....	3
Problematikă.....	5
Plan.....	5
Capitolul I. Obiectul cercetării criminologice	6
Problematikă.....	6
Plan.....	7
Secțiunea 1. Fenomenul criminal – un prim obiect al cercetării criminologice.....	7
§1. Crima.....	8
§2. Criminalul	17
§3. Criminalitatea	19
Secțiunea a 2-a. Practica anticriminală – al doilea obiect al cercetării criminologice.....	28
§1. Dublul caracter al cercetării criminologice	28
§2. Conținutul practicii anticriminale.....	29
Capitolul II. Modalități de cunoaștere, procedee, finalitate în cercetarea criminologică	32
Problematikă.....	32
Plan.....	32
Secțiunea 1. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică	32
§1. Cunoașterea descriptivă.....	33
§2. Cunoașterea cauzală	34
§3. Cunoașterea dinamică	36
§4. Cunoașterea axiologică	36
Secțiunea a 2-a. Procedee în cercetarea criminologică	37
§1. Metode.....	38
1.1. Metode generale	38
1.2. Alte metode; clasificări diverse	40
§2. Tehnici.....	41

Secțiunea a 3-a. Finalitatea cercetării criminologice	46
§1. Scopul cercetării criminologice	46
§2. Funcțiile cercetării criminologice	47
Capitolul III. Definirea criminologiei.....	48
Problematică.....	48
Plan.....	48
Secțiunea 1. Domeniul criminologiei	48
§1. Dreptul penal și criminologia	50
§2. Politica anticriminală și criminologia.....	51
§3. Controlul fenomenului criminal	53
Secțiunea a 2-a. Definiția criminologiei	55
 PARTEA A II-A. CRIMINOLOGIA ETIOLOGICĂ.	
PRINCIPALELE TEORII CAUZALE.....	59
Definiția criminologiei etiologice	61
Problematică.....	62
Plan.....	62
Capitolul I. Primele explicații cu privire la fenomenul criminal	63
Problematică.....	63
Plan.....	63
Secțiunea 1. Beccaria, precursor al gândirii criminologice	63
§1. „Despre delict și pedepse” – conjunctură	64
§2. Principalele idei din Tratatul lui Beccaria	66
§3. Actualitatea ideilor lui Beccaria	71
§4. Dimensiunea criminologică.....	74
Secțiunea a 2-a. Principalele școli criminologice	75
§1. Școala geografică (sau cartografică)	75
§2. Școala lyoneză.....	77
§3. Școala socialistă	79
§4. Școala interpsihologică	80
§5. Școala sociologică.....	82
Capitolul II. Pozitivismul italian.....	84
Problematică.....	84
Plan.....	84
Secțiunea 1. Premisele pozitivismului italian	85
Secțiunea a 2-a. Cesare Lombroso (1835-1909).	
Teoria anormalității biologice	88
§1. Etapele teoriei anormalității biologice.....	89
§2. Importanța operei lombrosiene.....	91
Secțiunea a 3-a. Raffaele Garofalo (1851-1934).	
Teoria anormalității morale.....	94
§1. Teoria anormalității morale.....	94
§2. Importanța operei lui Garofalo	96

Secțiunea a 4-a. Enrico Ferri (1856-1929).	
Teoria anormalității bio-psiho-sociale	97
§1. Teoria anormalității bio-psiho-sociale.....	99
§2. Importanța operei lui Ferri	102
Secțiunea a 5-a. Caracteristicile școlii pozitivistice	103
Capitolul III. Teoriile etiologice moderne.....	104
Problematică.....	104
Plan.....	104
Secțiunea 1. Teoriile psiho-biologice	105
§1. Teoria bio-tipologică	105
§2. Teoria inadaptării bio-psiho-sociale.....	106
§3. Teoria constituției criminale.....	109
§4. Teoria genetică	110
Secțiunea a 2-a. Teoriile psiho-sociale	113
§1. Teoria asociațiilor diferențiate.....	114
§2. Teoria conflictelor de culturi.....	116
§3. Teoria anomiei.....	118
§4. Teoria angajamentului.....	120
Secțiunea a 3-a. Teoriile psiho-morale	122
§1. Teoriile psiho-morale de orientare psihanalitică	123
1.1. Contribuția lui Freud la dezvoltarea gândirii criminologice.....	123
1.2. Teoria criminalului nevrotic	128
1.3. Teoria personalității antisociale.....	128
§2. Teoriile psiho-morale „autonome”.....	129
2.1. Teoria instinctelor.....	129
2.2. Teoria personalității criminale.....	130

PARTEA A III-A. CRIMINOLOGIA DINAMICĂ.

PRINCIPALELE TEORII NONCAUZALE.....	133
--	------------

Definiția criminologiei dinamice.....	135
Problematică.....	135
Plan.....	136
Capitolul I. Trecerea la act ca prelungire a explicațiilor etiologice.....	137
Problematică.....	137
Plan.....	137
Secțiunea 1. Modele particulare de trecere la act	137
Secțiunea a 2-a. Un model general (modelul „arborelui”).....	141
Capitolul II. Teoriile dinamice.....	144
Problematică.....	144
Plan.....	144
Secțiunea 1. Teoria „reținerii”	145
Secțiunea a 2-a. Teoria strategică	148

Capitolul III. Stadiul actual al cunoștințelor criminologice.....	152
Problematică.....	152
Plan.....	152
Secțiunea 1. Imposibilitatea unei teorii general valabile	152
Secțiunea a 2-a. Conjugarea diverselor eforturi explicative	162
PARTEA A IV-A. STUDII ȘI ESEURI CRIMINOLOGICE.....	167
Problematică.....	169
Aspecte criminologice privind noile dimensiuni ale terorismului islamist	170
Uciagașul în serie – repere criminologice.....	187
Arestarea preventivă în cauzele de corupție – o posibilă Plută a Meduzei?	208
Pedeapsa Girafă	212
Impactul stării de urgență asupra fenomenului criminal Certitudine și probabilitate	215
Crimă și biologie dintr-o perspectivă neuroștiințifică sau Fantoma lui Lombroso la Austin	223
Referințe bibliografice.....	231

Problematică

1. Cercetarea criminologică reprezintă un ansamblu de activități științifice, activități ce își au originea în prima jumătate a secolului al XIX-lea și care s-au concretizat, de-a lungul timpului, prin elaborarea unui număr foarte mare de teorii.

Înțelegerea corectă a punctelor de vedere extrem de diverse exprimate în teoriile criminologice necesită clarificarea prealabilă a unor aspecte de ordin conceptual. Punctul final al acestor clarificări este reprezentat de încercarea de a găsi un răspuns convenabil la întrebarea: Ce este Criminologia?

Răspunsul pe care îl vom propune în încheierea acestei prime părți nu are pretenția de a fi singurul corect și complet. El este doar unul dintre răspunsurile posibile, adecvat contextului explicativ din care face parte, având rolul de a sluji drept „ghid provizoriu”, pe „traseul” teoriilor criminologice, ce vor fi examinate ulterior. Chiar sub semnul acestui provizorat, formularea răspunsului care ne preocupă nu este simplă. Diversitatea de opinii și divergențele existente în doctrină devansează problema definiției, manifestându-se inclusiv în legătură cu caracterul științific al criminologiei. Astfel, dileme de genul: „este sau nu criminologia o știință?”, „este sau nu o știință autonomă?”, „este o știință fundamentală sau aplicativă?”, nu încetează nici în prezent să-i preocupe pe specialiști. Tocmai pentru a evita capcanele unor astfel de dileme și pentru a scurta calea spre răspunsul care ne interesează, am preferat să construim explicațiile acestei prime părți în jurul expresiei cercetare criminologică, o formulare care are o acoperire concretă în eforturile depuse de numeroși oameni de știință, de-a lungul a cel puțin un secol și jumătate.

Dar, oricât de directă ar fi calea pe care o alegem, nu ne putem abate prea mult de la un traseu clasic și oarecum didactic, deoarece răspunsul la întrebarea: „Ce este Criminologia?” presupune, în primul rând, clarificarea unor probleme legate de obiectul cercetării criminologice și, în al doilea rând, identificarea modalităților de cunoaștere a procedeeleor și a finalității în cercetarea criminologică. Doar după aceea se poate pune problema definirii criminologiei.

Plan

2. Rezultă din cele afirmate anterior că această primă parte va cuprinde trei capitole, după cum urmează:

I. Obiectul cercetării criminologice

II. Modalități de cunoaștere, procedee, finalitate în cercetarea criminologică

III. Definirea criminologiei

Capitolul I

Obiectul cercetării criminologice

Problematică

3. Examinarea obiectului cercetării criminologice presupune a stabili ce anume interesează cercetarea criminologică.

Un prim indiciu în acest sens îl reprezintă însăși denumirea criminologiei, originea acestui cuvânt. Observăm astfel că, din punct de vedere etimologic, noțiunea *criminologie* este alcătuită din două cuvinte de origine greacă respectiv: *crimen* (cu sensul inițial de acuzație și apoi de infracțiune¹) și *logos* (la origine discurs, rațiune, iar ulterior, știință).

Pornind de la sensul etimologic se poate formula chiar o definiție prealabilă, pur nominală, în care criminologia ar reprezenta: discursul cu privire la crimă, știința crimei. Deși, evident, incompletă, o asemenea definiție apare destul de frecvent în literatura de specialitate, la autori de prestigiu, fie efectiv în formula „știința crimei”,² fie în varianta „studiul științific al fenomenului criminal”.³

¹ Reținem doar cele două sensuri menționate, pentru facilitarea expunerii. În realitate, etimologia cuvântului *crimă* este mai complexă și a constituit subiectul multor dezbateri în literatura de specialitate.

Astfel, s-a arătat că termenul *crimă* provine din grecescul *krimein*, care avea înțelesul a judeca, a alege, a separa. Cuvântul a fost preluat în latină sub forma *crimen* (*-inis*) care însemna la origine: „decizie judiciară”. În latina clasică termenul *crimen* capătă, de asemenea, sensul de „acuzație” sau „capăt de acuzare”. În aceste condiții „în sensul său etimologic, cuvântul crimă nu desemnează în mod direct o acțiune, un act sau un comportament particular, ci mai degrabă actul de a judeca un comportament în cadrul unui proces instituțional de tip judiciar” (*A.P. Pires, La criminologie d’hier et d’aujourd’hui, în Histoire des savoirs sur le crime et la peine, lucrare colectivă de C. Debuyss ș.a., Ed. Les Presses de l’Université de Montréal, 1995, p. 17*). În același timp este de remarcat faptul că la Roma, până la sfârșitul secolului al II-lea î.Hr., termenul *crimen* nu se referea decât la „atingerile aduse suveranității Cetății”. Uciderea unei persoane a rămas multă vreme în afara umărării publice, iar „în toată perioada republicană dreptul penal a ignorat violul, răpirea și adulterul” (*N. Rouland, L’Anthropologie juridique, P.U.F., Paris, 1990, p. 28*).

² A se vedea, de exemplu, *E. Seelig, Traité de criminologie, P.U.F., Paris, 1990, p. 3*.

³ A se vedea, de exemplu, *R. Vouin, J. Léauté, Droit Pénal et Criminologie, P.U.F., Paris, 1956, p. 34*.

Acest tip de definiție, deși criticabil sub aspectul rigorii, prezintă avantajul simplității, oferind un reper clar, deși minim, cu privire la „zona” în care se situează cercetarea criminologică.

Pe baza acestui reper, putem presupune că fenomenul criminal intră în sfera de interes a cercetării criminologice, face parte din obiectul acesteia.

Un al doilea indiciu este dat de existența evidentă a unor preocupări practice legate de fenomenul criminal, de combaterea ori limitarea acestuia. Putem presupune că interesul cercetării criminologice este atras și de aceste preocupări de ordin practic, pe care le vom numi practică anticriminală.

Plan

4. Prezentul capitol va cuprinde, așadar, două secțiuni:

Secțiunea 1. Fenomenul criminal – un prim obiect al cercetării criminologice

Secțiunea a 2-a. Practica anticriminală – al doilea obiect al cercetării criminologice

Secțiunea 1. Fenomenul criminal – un prim obiect al cercetării criminologice

5. Expresia „fenomen criminal” este foarte des utilizată, dar sensul ei diferă, uneori foarte mult, în raport de conținutul mai restrâns sau mai larg ce i se atribuie. Uneori fenomenul criminal este privit doar ca o „abstracție juridică”, situație în care conținutul acestuia este redus la cel al noțiunii de infracțiune.¹

Alteori, în doctrină, prin utilizarea expresiei „fenomen criminal” se are în vedere doar aspectul macro-criminologic (ansamblul infracțiunilor).

În sfârșit, unii criminologi dau un sens foarte larg expresiei „fenomen criminal”, considerând că în conținutul acesteia trebuie să se regăsească: normele penale edictate, violarea acestora, precum și reacția socială represivă, consecutivă.²

¹ „Din punct de vedere juridic, fenomenul criminal se reduce la infracțiune (...). Putem astfel să-l definim ca fiind: «fapta prevăzută și pedepsită de legea penală ca urmare a tulburării pe care o produce ordinii sociale»” (G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *Droit pénal général*, 16e éd., Dalloz, Paris, 1997, p. 4).

² „Crima este în inima criminologiei, dar, oricât ar fi de importantă, inima nu este niciodată decât un organ printre altele. Rolul ei nu poate fi înțeles decât dacă este plasată în organismul din care face parte. Fenomenul criminal este acest ansamblu al cărui centru este crima. Léauté (1972, p. 7-10) concepe fenomenul criminal ca un proces în trei etape: 1 – normele penale sunt edictate; 2 – ele sunt violate; 3 – aceasta provoacă o reacție socială represivă. Putem la fel de bine să ni-l reprezentăm ca pe o dramă în trei personaje: delinventul, victima și agentul de control social, și în trei acte: prevenirea, trecerea la act și riposta penală” (M. Cusson, *La Criminologie*, Ed. Hachette, Paris, 1998, p. 16).

În mod evident, este o greșeală să privim fenomenul criminal ca pe o simplă abstracție juridică, deoarece el reprezintă o realitate umană și socială.¹

În același timp, o viziune exclusiv macro-criminologică (macro-socială) asupra fenomenului criminal este doar parțială, deoarece ignoră latura individuală a realității criminale (crima ca fenomen individual și criminalul ca factor *sine qua non*). În sfârșit, o viziune prea largă asupra fenomenului criminal este la rândul ei inexactă. A introduce represiunea în conținutul fenomenului criminal echivalează, după opinia noastră, cu o confuzie ce s-ar face în medicină, între maladiile și tratamentul acesteia.

Pentru a stabili ce anume intră în conținutul fenomenului criminal și, pe cale de consecință, în sfera obiectului cercetării criminologice, trebuie să avem în vedere, pe de o parte, aspectul individual al fenomenului, ceea ce presupune atât fapta în sine (*noțiunea de crimă*), cât și factorul uman care este inerent acesteia (*criminalul*), iar pe de altă parte, trebuie să avem în vedere aspectul „colectiv” sau „de masă” al fenomenului (*criminalitatea*).²

§1. Crima

6. Noțiunea de crimă are mai multe înțelesuri, fapt ce generează uneori o mare confuzie, atât în privința noțiunii în sine, cât și în legătură cu unii „compuși” ai acesteia, cum ar fi *criminologie* sau *criminolog*. Această confuzie derivă din înțelesul curent ce se dă noțiunii de crimă. O prezentare în detaliu a tuturor semnificațiilor noțiunii de crimă este așadar utilă, nu numai pentru conturarea obiectului cercetării criminologice, dar și pentru înlăturarea oricăror confuzii posibile pe această temă.

Distingem trei înțelesuri posibile ale noțiunii de crimă:

- a) sensul comun;
- b) sensul penal;
- c) sensul criminologic.

7. a) *În sens comun*, prin crimă se desemnează, de regulă, o infracțiune intenționată împotriva vieții persoanei, fie că este vorba de omor (art. 188 C.pen.), de omor calificat (art. 189 C.pen.), ucidere la cererea victimei (art. 190 C.pen.) ori determinarea sau înlesnirea sinuciderii (art. 191 C.pen.).

¹ „Fără îndoială, fenomenul criminal nu apare și nu există decât dacă există o societate și pentru că există o societate. Dar nu societatea este cea care îl produce. La originea lui există totdeauna acțiunea unei persoane, ființă umană și socială, revoltată împotriva societății al cărei membru este. Din acest punct de vedere el (fenomenul criminal – *n.n.*) reprezintă o realitate umană și socială” (*G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, op. cit., p. 9*).

² În legătură cu utilizarea expresiilor „crimă, fenomen individual” și „criminalitate, fenomen colectiv”, în sensul celor de mai sus, a se vedea *R. Gassin, Criminologie, 2e éd., Dalloz, Paris, 1990, p. 64-65*.

Prin extensie, regăsim aceeași denumire utilizată de multe ori în cazul unor infracțiuni care au un alt obiect juridic principal, dar care au ca rezultat moartea unei persoane: lovirea sau vătămările cauzatoare de moarte (art. 195 C.pen.), uciderea nou-născutului săvârșită de către mamă [art. 200 alin. (1) C.pen.], violul urmat de moartea victimei [art. 218 alin. (4) C.pen.], tâlhăria sau pirateria urmată de moartea victimei (art. 236 C.pen.) ș.a.

Rezultă că, în sens comun, noțiunea de crimă se referă la o infracțiune care are ca obiect juridic viața persoanei (contra vieții) comisă cu intenție, precum și la o infracțiune care are un alt obiect juridic, dar care are ca urmare moartea victimei (o infracțiune comisă cu intenție depășită).

Întâlnim această utilizare în limbajul curent, în mass-media, în opere literare etc. La baza folosirii crimei cu acest înțeles se află, probabil, denumirea dată categoriei celei mai grave de infracțiuni, din împărțirea tripartită, la care ne vom referi în cele ce urmează. Precizăm însă, de acum, că nu există identitate între cele două înțelesuri, adică între sensul comun și sensul penal al noțiunii.

8. b) *În sens penal*, crima desemnează o infracțiune gravă, pentru care legiuitorul stabilește pedepse diferite și proceduri speciale, în raport cu celelalte infracțiuni.

Acest sens este dat de împărțirea tripartită a infracțiunii în: crime, delikte și contravenții.

Pentru prima dată, de o manieră clară, această împărțire a fost reținută de Codul penal al Revoluției Franceze (cunoscut sub denumirea de *Codul lui brumar anul IV*), a fost preluată de Codul penal din 1810 (*Codul Napoleon*) și, apoi, de majoritatea legislațiilor penale europene elaborate la începutul secolului al XIX-lea.

Ulterior, către sfârșitul secolului al XIX-lea, ideea împărțirii trinitare începe să piardă teren. Mai întâi Olanda, în 1886, prin elaborarea unui nou cod penal și apoi Italia, odată cu primul ei cod penal din 1889 (*Codul Zanardelli*), trec la o clasificare bipartită, respectiv: delikte și contravenții. În timp, alte legislații penale europene au urmat aceeași cale, astfel încât, în prezent, sistemul tripartit nu mai este menținut decât în Franța, Belgia, Luxemburg, San-Marino și Grecia.¹

Consecventă propriei tradiții, Franța a păstrat vechea împărțire și în noul Cod penal intrat în vigoare în anul 1994. Potrivit art. 111-1 al acestui cod: „Infracțiunile sunt clasificate, după gravitatea lor, în crime, delikte și contravenții”. Deși legiuitorul nu o indică în textul citat (și nici în altă parte, în mod expres), având în vedere natura pedepselor, crimele corespund celor mai grave infracțiuni, deliktele, infracțiunilor de gravitate medie, iar contravențiile infracțiunilor de minimă gravitate. Pentru justiția franceză, această împărțire constituie, în planul tehnicii juridice, baza întregului sistem de drept penal,² având consecințe multiple, începând cu

¹ În acest sens, J. Pradel, *Droit Pénal Comparé*, Dalloz, Paris, 1995, p. 228.

² F. Desportes, F. Le Gunehec, *Le nouveau Droit Pénal*, Tome I, Droit pénal général, Ed. Economica, Paris, 1995, p. 67.

natura și quantumul pedepselor și încheind cu procedura de anchetare și judecare, diferite pentru fiecare categorie de infracțiuni. În legislația penală română a existat aceeași împărțire a infracțiunilor, în crime, delikte și contravenții, atât în Codul din 1865, cât și în cel din 1936 (Codul penal Carol al II-lea).

Codul penal socialist intrat în vigoare în 1969 a renunțat la sistemul trinitar, lăsând loc unei concepții unitare cu privire la infracțiune. În acest sistem, contravențiile au ieșit din sfera de reglementare a justiției penale. În rest, orice faptă prevăzută de legea penală și în condițiile prevăzute de lege, reprezintă infracțiune, fără nicio altă distincție.¹ Noul Cod penal, Legea nr. 286/2009, nu face nici el o ierarhizare a infracțiunilor. Rezultă că, în contextul legislației penale române actuale, noțiunea de crimă nu are nicio semnificație normativă.

9. Mai trebuie remarcat că noțiunea de crimă folosită în limbajul comun nu acoperă integral categoria crimelor din împărțirea tripartită, la care ne-am referit anterior. Atât în vechiul nostru sistem penal, cât și în celelalte legislații care au prevăzut ori mai prevăd încă împărțirea trinitară, în categoria crimelor intră, pe lângă infracțiunile contra vieții ori care au avut ca urmare moartea victimei (vezi *limbajul comun*), și alte fapte penale grave, cum ar fi spre exemplificare: infracțiunile contra siguranței statului, unele fapte de corupție, tâlhăriile, violurile, actele de terorism, traficul organizat de stupefiante etc. Adăugăm, pentru comparație, că în categoria delictelor intră infracțiuni „obișnuite” cum ar fi: furt, înșelăciune, vătămare corporală, fals etc. În categoria contravențiilor intră, de regulă, încălcări ale normelor de conviețuire socială, ale reglementărilor privind circulația rutieră, ale unor dispoziții fiscale etc.

Putem conchide că noțiunea de crimă, în limbaj penal, o include pe cea utilizată în limbajul comun, dar conține, în plus, alte fapte penale grave.

10. Înainte de a trece la examinarea sensului criminologic al noțiunii de crimă, se impune precizarea că, în doctrina penală, noțiunea de crimă a fost și este utilizată și în sensul general de infracțiune, de faptă penală. Acest lucru este valabil atât pentru doctrina de limbă franceză (contrar sensului strict stabilit de lege prin împărțirea tripartită), cât și pentru cea de limbă engleză.²

11. c) În *sens criminologic*, noțiunea de crimă are o accepțiune largă, referindu-se la infracțiune în general. După cum vom constata însă, este inexact a pune semnul de egalitate între infracțiune și noțiunea de crimă utilizată în criminologie.

¹ „Vechiul” Nou Cod penal, Legea nr. 301/2004, ce ar fi trebuit să intre în vigoare la 1 septembrie 2008 (conform O.U.G. nr. 50/2006), revenea la o diferențiere a infracțiunilor, bipartită de această dată, în crime și delikte. Legea nr. 301/2004 a fost abrogată prin „Noul” Nou Cod penal, Legea nr. 286/2009.

² Astfel, în dreptul american, spre exemplu, noțiunea de *crimă* corespunde celei de infracțiune, incluzând în același timp: *violation* (echivalentul contravenției), *misdemeanor* (ce ar corespunde cu delictul) și *felony* (echivalentul crimei din împărțirea tripartită).

Încă de la primele cercetări cu caracter științific efectuate în domeniul criminologiei s-a încercat o distanțare de viziunea abstractă cu privire la infracțiune, pe care o practicau penaliștii. Crima a fost privită ca fapt uman și social, ca fenomen (în sensul de realitate observabilă și repetabilă). Nu întâmplător cercetarea criminologică a debutat sub denumirea de antropologie. Pozitivii italieni¹ au coborât pe firul istoriei umanității, au depășit granițele statale și continentale, pentru a studia crima și omul criminal. În aceste condiții, una din primele observații care s-au impus a fost legată de oscilația în timp și spațiu a legii penale. Cu puține excepții, ceea ce „ieri” era considerat drept crimă, „astăzi” nu mai este și invers, ceea ce un stat sancționează ca infracțiune, altul nu o face și invers.

Mai mult, în cadrul aceluiași sistem penal există importante diferențe de natură între faptele calificate drept criminale. De la uciderea unei persoane până la sustragerea unei franzele, Codul penal lipește aceeași etichetă: *infracțiune*. Blamul public, invocat deseori drept reper în „labirintul” sancționator, este un fals criteriu. Există fapte care se bazează pe inteligența și abilitatea autorilor combinate cu naivitatea victimelor. În aceste cazuri blamul social este, de regulă, formal, dacă nu chiar inexistent. Cel mai bun exemplu în acest sens îl reprezintă Păcală, personaj care apare sub diferite nume la mai toate popoarele și care, potrivit codului penal, este un escroc veritabil, în vreme ce în povestirile populare este privit cu simpatie, drept un personaj pozitiv, care sancționează prostia omească. O categorie intermediară o formează fraudele fiscale și furturile în paguba statului, care declanșează în opinia publică un oprobriu, de principiu, impersonal. În sfârșit, există și o altă categorie, reprezentată, în principal, de agresiuni și furturi în paguba avutului privat, care declanșează sentimente de insecuritate și iritare, față de care blamul public este maxim.²

12. Această relativitate a legii penale, ce presupune relativitatea noțiunii de crimă, a scos la iveală necesitatea găsirii unor criterii proprii, criminologice, pentru definirea ei.

Primul care a încercat o rezolvare coerentă a acestei probleme a fost R. Garofalo. El a propus o abordare sociologică a noțiunii de crimă, dându-i acesteia semnificația de *delict natural* (în opoziție cu delictul convențional). Astfel, în opinia lui Garofalo, pentru ca un act să fie considerat crimă, el trebuie să producă „vătămarea acelei părți a simțului moral care constă în sentimentele altruiste fundamentale, mila și probitatea”.³ Ulterior au existat și alte tentative de definire a crimei, însă criteriile propuse de Garofalo au revenit cel mai des, sub o formă ori alta, în concepțiile exprimate. Astfel, B. di Tullio definește crima în aproape aceiași termeni ca Garofalo, arătând că: „...Putem deci considera drept

¹ Vezi *infra* nr. 143.

² A se vedea, în același sens, G. Picca, *La criminologie*, 3e éd., P.U.F., Paris, 1993, p. 5.

³ R. Garofalo, *La criminologie, cinquième édition entièrement refondue et augmentée*, Felix Alcan, editeur, Paris, 1905, p. 35.